
СТАН І ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Прикордонні регіональні співдружності створились в Європі в інтересах спільного використання джерел розвитку прикордонних регіонів. Вони характеризуються спільними рисами історії і національно змішаним населенням. Ці регіони тісно пов'язані між собою внаслідок співпраці з розвитку господарських зв'язків та створення сучасної інженерно-комунікаційної прикордонної інфраструктури, захисту навколишнього середовища та інших проблем.

Прикладом практичного втілення регіональної політики, складовою частиною якої є прикордонно-транскордонне співробітництво, є Закарпаття.

Географічне розташування, геополітичні пріоритети краю – це унікальні можливості для відпрацювання, відбору і впровадження найбільш раціональних форм регіональної співпраці із сусідніми областями Угорщини, Словаччини, Польщі – країн-членів Європейського Союзу та Румунії.

Розширення ЄС в травні 2004 року поставило перед Україною ряд викликів, як от:

- введення жорстокого візового режиму з сусідніми державами;
- зміна пріоритетів, стандартів і обсягів традиційної економічної співпраці, жорстка конкуренція товарів та перетворення прикордонних областей в накопичувача нелегальних мігрантів;
- ускладнення процесу обліку робочої сили та інше.

Саме тому дуже важливо чітко і послідовно напрацьовувати складові механізму нових взаємовідносин по лінії регіонально-транскордонного співробітництва з країнами ЄС, з позиції стратегічної лінії нашої держави.

1. Стратегічні пріоритети державної регіональної політики

Головна мета і ключове завдання ДРП:

Головною метою державної регіональної політики є інтеграція регіонів у єдиний український духовний, гуманітарний, політичний та економічний простір при збереженні регіонального різноманіття.

Ключовим завданням державної регіональної політики на сучасному етапі має бути забезпечення державних стандартів (нормативів) та державних соціальних гарантій гідного рівня життя кожного громадянина незалежно від місця його проживання.

Основні пріоритети ДРП:

- підвищення якості життя людини як реального критерію дійової регіональної політики;
- суспільно-політична та соціально-економічна консолідація регіонів з метою забезпечення єдності політичного простору і досягнення на цій основі цілісності гуманітарного та економічного простору;
- підвищення конкурентоспроможності регіонів;
- забезпечення збалансованості децентралізації управління і “єдиновладдя”;
- реформування міжбюджетних відносин відповідно до потреб кожного регіону і держави загалом.

Суспільно-політичний вимір розвитку регіонів.

Соціологічні опитування 2005 року продовжують фіксувати істотні регіональні відмінності у симпатіях суспільства як щодо різних політичних сил, так і стосовно проблем політичного розвитку країни. Так, згідно з опитуванням Київського міжнародного інституту соціології, у вересні 2005 року потенційна електоральна підтримка Партії регіонів становила 37,5% у східних регіонах України, 0,5% у західних. А підтримка партії “Народний Союз Наша Україна” – 4,3% на сході України і 31,8% – на заході.

За результатами соціологічних опитувань більшість не підтримує ідею федералізації України. Так, за даними УЦЕПД імені О.Разумкова та КМІС, у травні 2005 року по-

вністю погоджувалися з ідеєю федеративного устрою України лише 12,6% населення України.

Регіональна диференціація середньої очікуваної тривалості життя теж значна: у жінок від 71,94 року на Одещині до 76,43 на Тернопільщині й у чоловіків від 60,33 року на Миколаївщині до 66,60 року в Києві.

2. Економіка регіонів і асиметричний характер економічного розвитку

Основні тенденції асиметричного розвитку регіонів такі:

- дивергенції між Києвом і “промисловим трикутником” (Донецька, Дніпропетровська, Запорізька області) та рештою областей України;
- випереджаюче зростання економічного значення столиці України, яке не має адміністративного характеру, а зумовлене світовими тенденціями акумуляції ділової активності у головних мегаполісах.

Концентрація економічного потенціалу в окремих регіонах істотно впливає на рівень і динаміку розвитку країни. Так, зниження у 2005 році виробництва промислової продукції у Донецькій області (за січень-жовтень 9,4%) позначилося на скороченні темпів зростання промислового виробництва загалом по Україні.

Регіони України відрізняються також і можливостями щодо залучення прямих іноземних інвестицій. Так, зарубіжні інвестори надають перевагу регіонам урбанізованим, з розвиненою інфраструктурою, з наявністю кваліфікованих трудових ресурсів і легким доступом до ресурсів, офісних та виробничих приміщень. Станом на 1 жовтня 2005 року основна частина прямих іноземних інвестицій припадала на м. Київ (32,1%), Дніпропетровську (10,2%) та Київську (6,0%) області, у той час як частка третини регіонів (Вінницька, Житомирська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька області та м. Севастополь) не перевищує для кожного з них 1% загального обсягу нагромаджених у країні іноземних інвестицій.

3. Проблеми фінансового забезпечення регіонів

По-перше, залежність місцевих бюджетів від загальнодержавних трансфертів. Так, у доходах місцевих бюджетів частка трансфертів із державного бюджету у 2004 році становила 42%, не краща ситуація була і у 2005 році (для порівняння: у 1998 р. – 14,95%, у 2002 р. – 31,3% та у 2003 р. – 33,73%). У розрізі окремих рівнів місцевих бюджетів місцеві податки і збори складають лише 5-7 % надходжень до міських бюджетів і менше 1% – до сільських бюджетів. Відрахування від загальнодержавних надходжень становлять понад дві третини.

По-друге, значна диференціація доходів і видатків місцевих бюджетів (разом із трансфертами) у розрахунку на одного мешканця. У січні-вересні 2005 року такі доходи були максимальними у м. Києві (1634,5 грн.), АР Крим (809,9 грн.), а мінімальними – у Луганській області (546,4 грн.), тобто відрізнялися у 3,07 рази (без урахування м. Києва – 1,38 рази).

І, по-третє, концентрація більшості соціальних функцій держави на регіональному та місцевому рівнях без відповідного фінансового забезпечення.

Висновок:

Без кардинальних змін у політиці держави щодо організації системи бюджетного контролю в Україні неможливо досягти рівня фінансово-бюджетної дисципліни розвинених європейських країн. Українською необхідною є розробка та впровадження цілеспрямованої системи державних механізмів та заходів впливу для фінансового зміцнення регіонів.

4. Шляхи забезпечення розвитку регіонів та місцевого самоврядування

Формування та реалізація державної регіональної політики передбачає істотне підвищення ролі та відповідальності місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, територіальних громад за розвиток регіонів. Саме на це має бути спрямована адміністративна реформа, основними завданнями якої є:

- розмежування повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади та органами міс-

-
- цевого самоврядування на основі дотримання принципів субсидіарності, децентралізації та деконцентрації державного управління;
- зміцнення матеріальної та фінансової бази місцевого самоврядування;
 - реформування системи адміністративно-територіального устрою України;
 - удосконалення механізмів взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері державного стимулювання розвитку регіонів;
 - поліпшення кадрового забезпечення місцевого самоврядування, удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації її працівників.

Існуючі механізми регулювання регіонального розвитку недостатньо ефективні. Причина – у відсутності системного підходу до реалізації регіональної політики, нерозвиненості стратегічного планування розвитку регіонів, районів, міст, селищ. Першочерговими для вирішення нагальних проблемних питань соціально-економічного розвитку регіонів є:

- запровадження у державному бюджеті спеціальної бюджетної програми підтримки регіонального розвитку відповідно до загальнодержавних пріоритетів;
- застосування договірних принципів відносин між Кабінетом Міністрів України та органами місцевого самоврядування щодо питань регіонального розвитку (укладення угод між визначеним Урядом центральним органом виконавчої влади і обласними радами) та здійснення на їхній основі спільних заходів із стимулювання розвитку регіону;
- забезпечення належного фінансування з державного бюджету заходів з реалізації Загальнодержавної програми розвитку малих міст.

Для місцевих органів виконавчої влади необхідно:

- завершити розробку довгострокових стратегій економічного і соціального розвитку регіонів та затвердити їх на сесії місцевих рад;

-
- активізувати діяльність зі створення сприятливого інвестиційного клімату, розробити регіональні інвестиційно-інноваційні програми, у тому числі на рівні районів та міст;
 - здійснити заходи, спрямовані на подолання негативних тенденцій на ринку праці, зниження безробіття і створення нових робочих місць;
 - забезпечити розробку і реалізацію проектів створення технопарків, які б стали центрами інноваційного зростання в регіонах країни.

Стратегія зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності передбачає:

- здійснення структурних зрушень у господарському комплексі регіонів на основі запровадження інвестиційно-інноваційної моделі з урахуванням особливостей їх потенціалу;
- подальший розвиток підприємництва, насамперед малого та середнього, посилення його конкурентоспроможності на основі застосування кластерних моделей, вертикальної та горизонтальної інтеграції, у тому числі між регіонами;
- поглиблення економічної інтеграції регіонів на основі максимально ефективного використання їх конкурентних переваг;
- сприяння всебічному розвитку людського капіталу на основі стабілізації та поліпшення демографічної ситуації, досягнення продуктивної зайнятості населення, розвитку соціальної інфраструктури;
- розбудову та модернізацію інфраструктури регіонального розвитку для підвищення інвестиційної привабливості регіонів, поліпшення умов запровадження передових інноваційних технологій;
- вдосконалення системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення і реалізації на регіональному рівні екологічної політики.

Пошук раціонального співвідношення необхідний у питаннях **економічної свободи регіонів**, з одного боку, та

“самодостатності” і замкненості – з іншого. Має бути реалізований принцип поглиблення міжрегіональної економічної взаємодії як базис національної конкурентоспроможності, що поширюється на ринки товарів і послуг, праці та капіталу.

Загалом внутрішня інтеграційна політика держави повинна базуватися на таких пріоритетах:

- упорядкування правових основ економічних і політичних відносин “центр-регіони”;
- усунення основних суперечностей у міжбюджетних відносинах;
- збереження економічного контролю держави над стратегічними і галузевоутворюючими об’єктами і природними ресурсами;
- диференційована цільова підтримка підприємств, особливо у депресивних регіонах;
- забезпечення повноцінного функціонування міжрегіональної транспортної, енергетичної та телекомунікаційної систем;
- оптимізація транспортних і енергетичних тарифів, упорядкування ринку електроенергії;
- сприяння становленню і розвитку інтеграційних форм просторової організації й саморозвитку економіки (міжрегіональних асоціацій економічної взаємодії, міжрегіональних фінансово-промислових груп тощо);
- сприяння розвитку малого і середнього підприємництва, кластерів, інших форм вертикальної та горизонтальної інтеграції малого і середнього підприємництва, налагодженню партнерських зв’язків у цій сфері;
- активізація культурного, освітнього, туристичного, особливо молодіжного обміну між регіонами;
- забезпечення зовнішньоекономічної безпеки регіонів і держави, підтримання раціонального співвідношення експортоорієнтованого та імпортозамінного виробництва.

Висновок

Подолання негативних дезінтеграційних тенденцій можливе лише за допомоги ретельно зваженої, консолідованої і

консолідуючої політики держави та взаємодії конструктивних сил суспільства.

Література:

1. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році»// Офіційне видання. – К., 2006. – С.145-151.
2. Закон України “Про транскордонне співробітництво” // Посібник з транскордонного співробітництва/ Відпов. за випуск В.Чопак.– Ужгород: Ліра, 2005.- С.35-65.
3. Регіони України: Проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / за ред. Варналія З.С., –К.: – Знання України, 2005.
4. Головка О. Газова проблема: шляхи розв’язання//Урядовий кур’єр. – 2005. - 29 грудня; Фіалко А. Європейський вибір: випробування газом// Дзеркало тижня. – 2006. - 21 січня; Шерр Джеймс. Європа і газова криза: Хто винний і що робити?// Дзеркало тижня.- 2006. - 28 січня.
5. Передрій О.С. Україна – Європейський Союз через призму транскордонного співробітництва // Науковий вісник Закарпатського державного університету. – Економічні науки. – Випуск № 5. - 2005. – С. 14-20.
6. Україна у міжнародних відносинах ХХ століття: навч. посібн./ за ред. проф. Я.Й. Малика. - Львів: Світ, 2004. – 468 с.
7. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть/ А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський та ін. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.
8. Копійка В.В., Шишкарєнко Т.І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. – 448 с.
9. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003); відп. ред. С.В. Віднянський - К.: Генеза, 2004. - 616 с.

(Науковий вісник Закарпатського державного університету. Серія: Історія. «Міжнародні відносини та інтеграційні процеси в Україні: стан, проблеми, перспективи». – Випуск 1(7). – Ужгород: ЗагДУ. - 2006. – С. 85-88.)